

**UCHWAŁA NR XL/198/21
RADY POWIATU GRAJEWSKIEGO**

z dnia 23 marca 2021 r.

**w sprawie uchwalenia Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej
w Powiecie Grajewskim na lata 2021 - 2023.**

Na podstawie art. 12 pkt. 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r. poz. 920) i art. 180 pkt. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 821 z późn.zm.) uchwała się, co następuje:

§ 1. Rada Powiatu Grajewskiego uchwała Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Grajewskim na lata 2021 - 2023, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Grajewskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie dniem podjęcia, z mocą obowiązującą od dnia 01 stycznia 2021 r.

Przewodniczący Rady
Powiatu Grajewskiego

Grzegorz Gardocki

Załącznik do uchwały Nr XL/198/21
Rady Powiatu Grajewskiego
z dnia 23 marca 2021 r.

**POWIATOWY PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ
W POWIECIE GRAJEWSKIM
NA LATA 2021-2023**

- I.** Wprowadzenie.
- II.** Podstawy prawne programu.
- III.** Zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemie pieczy zastępczej.
- IV.** Diagnoza rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Grajewskim.
- V.** Instytucjonalna piecza zastępcza w Powiecie Grajewskim.
- VI.** Cele programu.
- VII.** Zadania.
- VIII.** Limit zawodowych rodzin zastępczych w latach 2021 - 2023.
- IX.** Zakładane rezultaty realizacji programu.
- X.** Zagrożenia dla realizacji działań ujętych w programie.
- XI.** Źródła finansowania programu.
- XII.** Beneficjenci programu.
- XIII.** Realizatorzy programu.
- XIV.** Monitoring i ewaluacja programu.

I. WPROWADZENIE

W dniu 1 stycznia 2012 r. weszła w życie ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Stosownie do treści art. 180 pkt 1 ww. ustawy do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej.

Jak wynika z obowiązującego obecnie stanu prawnego, systemem pieczy zastępczej nazywamy zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. Pieczę zastępczą organizuje powiat. Jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego wykonujące zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjne ośrodki preadopcyjne, ośrodki adopcyjne oraz podmioty, którym zlecono realizację zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

W powiecie grajewskim Zarządzeniem Starosty Grajewskiego Nr 29/2011 z dnia 03.11.2011 r. na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej zostało wyznaczone Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grajewie.

W związku z zakończonym okresem obowiązywania wcześniejszego Programu, w celu usprawnienia zadań nałożonych ww. ustawą oraz pozyskania środków z zewnątrz należało przystąpić do opracowania Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2021-2023 w oparciu o potrzeby środowiska lokalnego.

Założone w Programie cele służą rozwojowi pieczy zastępczej zapewniającej każdemu dziecku całkowicie lub częściowo pozbawionemu opieki rodziców stabilnego i bezpiecznego środowiska wychowawczego. W Programie wskazano na konieczność działań profilaktycznych, wspomagających i wspierających rodzinę naturalną dziecka, rozwijających i wspierających rodzinną pieczę zastępczą oraz usamodzielniających się wychowanków, a także utrzymujących poziom świadczonych usług przez instytucjonalną pieczę zastępczą funkcjonującą na terenie powiatu.

II. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU

Działania uwzględnione w niniejszym Programie podejmowane i realizowane są w oparciu o:

- 1) Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) Konwencję o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.,
- 3) Ustawę z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz. U. 2020 poz. 920),
- 4) Ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. 2020 poz. 821 z późn. zm.),
- 5) Ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1876, 2369),
- 6) Ustawę z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 2407),
- 7) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. 2011 nr 292, poz. 1720),
- 8) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2011 r. w sprawie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej (Dz. U. 2011 nr 274, poz. 1620),
- 9) uchwałę nr XXXIV/173/17 Rady Powiatu Grajewskiego z dnia 25 maja 2017 r. w sprawie przyjęcia Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Grajewskim na lata 2017 - 2025.

Prawa dziecka i rodziny zdefiniowane i przyjęte zostały przez państwa członkowskie ONZ, w tym przez Rzeczpospolitą Polską w „Konwencji o Prawach Dziecka” w 1989 r. Konwencja w art. 9 odnosi się do dzieci, które z przyczyn obiektywnych zostają sądownie umieszczone w pieczy zastępczej. Umieszczenie dziecka, zgodnie z przyjętym dokumentem, w pieczy zastępczej musi być uzasadnione i jest ostatecznością. Dziecku i rodzicom przysługuje niepodważalne prawo do wzajemnych kontaktów, chyba, że zagraża to dobrze pojętemu

interesowi dziecka. Zarówno dziecko, jak i cała rodzina musi być traktowana, jako podmiot postępowania sądowego, opiekuńczego oraz społecznego i obywatelskiego. Konwencja wskazuje na odpowiedzialność rodziców lub opiekunów prawnych za opiekę i wychowanie dzieci, respektowanie ich praw do nietykalności cielesnej, prawa do swobody wypowiedzi oraz wyznania. Art. 18 ust 2 Konwencji nakłada na państwa członkowskie obowiązek wspierania rodzin w dążeniu do harmonijnego i bezpiecznego rozwoju i wychowania oraz zobowiązuje do budowania sieci instytucjonalnego wsparcia rodzin w wypełnianiu funkcji rodzicielskich.

Nadrzędnym aktem prawa Rzeczypospolitej Polskiej jest Konstytucja, która w art. 48 wskazuje prawo rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem z uwzględnieniem stopnia dojrzałości dziecka, a także wolności jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania. Ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich może nastąpić tylko w przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu. Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka, a organy władzy publicznej mają obowiązek ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją.

Regulacje dotyczące opieki i wychowania dziecka poza rodziną biologiczną zawarte są w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która nakłada na samorządy obowiązek budowania lokalnego systemu wsparcia w obszarze wychowania i pieczy zastępczej.

Rekomendacją dla niniejszego Programu jest również Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Grajewskim na lata 2017-2025. Odbywa się to poprzez realizację celów szczegółowych, w tym między innymi poprzez wsparcie rodzin z terenu powiatu grajewskiego i ograniczenie rozluźniania więzi rodzinnych, podejmowania działań dotyczących zwiększenia ilości rodzin zastępczych i nawiązywania współpracy z placówkami opiekuńczo - wychowawczymi na terenie innych powiatów.

III. ZADANIA ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ W ZAKRESIE WSPIERANIA RODZINY I SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ

Wprowadzony ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej system pieczy zastępczej uwzględnia trzy poziomy oddziaływania, a mianowicie: Gmina, Powiat i Samorząd Województwa.

GMINA **PRACA Z RODZINĄ**

Rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych gmina zapewnia wsparcie.

Sytuacja, w której Sąd ogranicza
władzę rodzicielską lub jej pozbawia

POWIAT **PIECZA ZASTĘPCZA**

Powiat organizuje pieczę zastępczą, tj. zapewnia pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to możliwe - dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienie dziecka - opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym.

WOJEWÓDZTWO **ADOPCJA, REGIONALNE PLACÓWKI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE, INTERWENCYJNE OŚRODKI PREADOPCYJNE**

3.1. Zadania gminy

Gmina zgodnie z ustawą zobowiązana jest do działań z zakresu profilaktyki rodzinnej. Jest ona realizowana przez gminne instytucje świadczące usługi na rzecz dziecka i rodziny. Rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych gmina zapewnia wsparcie, które polega w szczególności na:

- 1) analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie;
- 2) wzmocnieniu roli i funkcji rodziny;

- 3) rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny;
- 4) podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny;
- 5) pomocy w integracji rodziny;
- 6) przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny;
- 7) dążeniu do reintegracji rodziny.

Wspieranie rodziny jest prowadzone w formie pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka. Wspieranie rodziny jest prowadzone za jej zgodą i aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego. Ustawa wprowadziła również stanowisko asystenta rodziny, który niezależnie od pracowników socjalnych pracuje bezpośrednio z rodziną. Jest on kierowany wyłącznie do rodzin, w których sytuacja dziecka wymaga wsparcia zewnętrznego. Jego czas pracy jest elastyczny i dostosowany przede wszystkim do rytmu życia rodziny.

3.2. Zadania powiatu:

Do zadań własnych i zleconych powiatu wynikających z ww. ustawy należy w szczególności:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych,
- 2) zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- 3) organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielnienia,
- 4) tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych,
- 5) prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym,
- 6) organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego,
- 7) organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania:
 - a) grup wsparcia,
 - b) specjalistycznego poradnictwa,
- 8) wyznaczenie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej,
- 9) zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich,
- 10) prowadzenie rejestru danych rodzin zastępczych,
- 11) kompletowanie we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej dokumentacji związanej z przygotowaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka,
- 12) finansowanie:
 - a) świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych, na jego terenie lub na terenie innego powiatu,
 - b) pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne,

c) prowadzenie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego oraz szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego,

- 13) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego,
- 14) przekazywanie do biura informacji gospodarczej informacji o powstawaniu zaległości dotyczącej odpłatności za pobyt dziecka w rodzinie zastępczej,
- 15) realizacja zadań wynikających z rządowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- 16) finansowanie pobytu dzieci cudzoziemców w pieczy zastępczej.

Przy realizacji powyższych zadań w zakresie pieczy zastępczej istotną rolę odgrywa współpraca wszystkich instytucji zarówno na szczeblu powiatowym jak i gminnym. Wspólne działania mają na celu stworzenie spójnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną ukierunkowanego na rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej w powiecie grajewskim.

Zadania powiatu w zakresie pieczy zastępczej Starosta wykonuje za pośrednictwem powiatowego centrum pomocy rodzinie oraz organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Do zakresu działania powiatowego centrum pomocy rodzinie należą wszystkie sprawy z zakresu pieczy zastępczej niezastrzeżone na rzecz innych podmiotów.

Zgodnie z art. 76 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest wyznaczona przez starostę jednostka organizacyjna powiatu lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania. Zgodnie z Zarządzeniem Nr 29/2011 z dnia 03 listopada 2011 roku Starosty Grajewskiego **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grajewie zostało wyznaczone na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.**

Do zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- 1) prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka,
- 2) kwalifikowanie osób kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz wydawanie zaświadczeń kwalifikacyjnych zawierających potwierdzenie ukończenia szkolenia, opinię o spełnianiu warunków i ocenę predyspozycji do sprawowania pieczy zastępczej,
- 3) organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka,
- 4) zapewnienie badań psychologicznych kandydatom do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz rodzinom zastępczym i osobom prowadzącym rodzinne domy dziecka,
- 5) organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, wydawanie świadectw ukończenia tych szkoleń oraz opinii dotyczącej predyspozycji do pełnienia funkcji dyrektora i wychowawcy w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego,
- 6) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, biorąc pod uwagę ich potrzeby,
- 7) zapewnianie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych,
- 8) organizowanie dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka pomocy wolontariuszy,
- 9) współpraca ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z powiatowym centrum pomocy rodzinie, ośrodkiem pomocy społecznej, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz z organizacjami społecznymi,

- 10) prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,
- 11) zapewnianie pomocy prawnej osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego,
- 12) dokonywanie okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej,
- 13) prowadzenie działalności diagnostyczno-konsultacyjnej, której celem jest pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, a także szkolenie i wspieranie psychologiczno-pedagogiczne osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą oraz rodziców dzieci objętych tą pieczą,
- 14) przeprowadzanie badań pedagogicznych i psychologicznych oraz analizy, o której mowa w art. 42 ust. 7, dotyczących kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka,
- 15) zapewnianie rodzinom zastępczym zawodowym i niezawodowym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego,
- 16) zapewnienie koordynatorom rodzinnej pieczy zastępczej szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji,
- 17) przedstawianie staroście i radzie powiatu corocznego sprawozdania z efektów pracy;
- 18) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających,
- 19) organizowanie opieki nad dzieckiem, w przypadku, gdy rodzina zastępcza albo prowadzący rodzinny dom dziecka okresowo nie może sprawować opieki, w szczególności z powodów zdrowotnych lub losowych albo zaplanowanego wypoczynku.

Organizator zatrudnia Koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, do którego należy w szczególności:

- 1) udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej,
- 2) przygotowanie, we współpracy z odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny, a w przypadku, gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną, planu pomocy dziecku,
- 3) pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu kontaktu,
- 4) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- 5) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających,
- 6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej,
- 7) przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

Koordinator rodzinnej pieczy zastępczej może mieć pod opieką łącznie nie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka. Do obowiązków koordynatora należy także **systematyczne podnoszenie swoich kwalifikacji** w zakresie pracy z dziećmi lub rodziną, w szczególności przez udział w szkoleniach i samokształcenie. Koordynator ma prawo korzystać z poradnictwa zawodowego, mającego na celu zachowanie i wzmocnienie jego kompetencji zawodowych, oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego.

IV. DIAGNOZA RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE GRAJEWSKIM

Każde dziecko ma prawo do życia i rozwoju w swojej rodzinie. Piecza zastępcza jest sprawowana w przypadku, gdy rodzice biologiczni nie mogą zapewnić dziecku odpowiedniej opieki i wychowania.

Najlepszym rozwiązaniem jest wówczas umieszczenie dziecka w rodzinnej, a przy braku możliwości w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Zgodnie z art. 33 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej piecza zastępcza zapewnia:

- 1) pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe - dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka - opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym;
- 2) przygotowanie dziecka do:
 - a) godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia,
 - b) pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki,
 - c) nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych,
- 3) zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych.

Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje najczęściej na podstawie orzeczenia sądu. Zgodnie z art. 35 ust. 2 w/w ustawy, w przypadku pilnej konieczności, na wniosek lub za zgodą rodziców dziecka, możliwe jest umieszczenie dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej, na podstawie umowy zawartej między rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka, a starostą właściwym ze względu na miejsce zamieszkania tej rodziny lub miejsce prowadzenia rodzinnego domu dziecka. O zawartej umowie starosta niezwłocznie zawiadamia sąd. Ponadto, zgodnie z art. 58 w/w ustawy rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego przyjmuje dziecko na podstawie orzeczenia sądu, w przypadku, gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną, a także na wniosek rodziców, dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, czyli w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie.

W Polsce piecza zastępcza sprawowana jest w dwóch podstawowych formach:

- rodzinnej pieczy zastępczej,
- instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Rodzinna piecza zastępcza jest formą tymczasowej opieki nad dzieckiem stosowaną w sytuacji, gdy dziecko nie może wychowywać się w rodzinie biologicznej. Formami rodzinnej pieczy zastępczej są: rodziny zastępcze spokrewnione, rodziny zastępcze niezawodowe i zawodowe (w tym rodzina zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna), a także rodzinne domy dziecka. Rodzice zastępczy oraz prowadzący rodzinny dom dziecka traktują dziecko w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej. Zapewniają dziecku dostęp do przysługujących mu świadczeń zdrowotnych, kształcenie, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych, a także zapewniają rozwój zainteresowań i uzdolnień. Zaspokajają dziecku jego potrzeby emocjonalne, bytowe, rozwojowe, społeczne oraz religijne. Rodzice zastępczy mają za zadanie zagwarantowanie dziecku ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w jego prywatne życie, umożliwianie swoim podopiecznym kontaktu z rodzicami biologicznymi i innymi osobami bliskimi, chyba, że sąd postanowił inaczej. Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej dziecko może pozostać w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka do osiągnięcia pełnoletności, a następnie w przypadku podjęcia dalszego kształcenia może przebywać w dotychczasowej formie pieczy do ukończenia 25 roku życia.

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie placówki opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego. Placówka opiekuńczo-wychowawcza zobowiązana jest zapewnić dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokojenie jego niezbędnych potrzeb emocjonalnych, rozwojowych, zdrowotnych, bytowych, społecznych i religijnych. Zadaniem placówki jest realizowanie przygotowanego we współpracy z asystentem rodziny planu pomocy dziecku, podejmowanie działań w celu powrotu dziecka do rodziny, a także umożliwianie kontaktu dziecka z rodzicami i osobami bliskimi, chyba, że sąd postanowi inaczej. Placówka zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych, obejmuje podopiecznego działaniami terapeutycznymi, zapewnia mu korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych. Zaspokojenie wyżej

wymienionych potrzeb placówka realizuje na poziomie obowiązującego standardu opieki i wychowania. Skierowanie dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej do placówki opiekuńczo - wychowawczej, następuje w przypadku, gdy brak jest możliwości umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej. W placówce opiekuńczo- wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego umieszcza się dzieci powyżej 10 roku życia, wymagające szczególnej opieki lub mające trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie. Można w niej umieścić również dziecko poniżej 10 roku życia, ale tylko w przypadku, gdy w placówce umieszczona jest jego matka lub ojciec, przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa. Pobyt dziecka w placówce winien mieć charakter przejściowy do czasu powrotu dziecka do rodziny naturalnej albo ustanowienia dla niego rodziny zastępczej lub adopcyjnej. Wychowanek umieszczony w placówce opiekuńczo - wychowawczej może w niej przebywać do uzyskania pełnoletności, a po jej ukończeniu, na zasadach dotychczasowych, do czasu zakończenia szkoły, w której rozpoczął naukę przed osiągnięciem pełnoletności.

4.1. Rodzinna Piecza Zastępcza

Dziecku pozostawionemu całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej powiat zapewnia opiekę i wychowanie w rodzinie zastępczej. Stanowiąc bliskie dziecku środowisko, pozwala nawiązać nowe, a czasem jedyne więzi emocjonalne, a tym samym zapobiec negatywnym dla rozwoju dziecka skutkom sieroctwa. Zadaniem rodzinnej pieczy zastępczej jest stworzenie dziecku stabilnego środowiska zapewniającego właściwe wychowanie i opiekę do czasu powrotu dziecka do rodziny biologicznej, bądź do momentu przysposobienia lub usamodzielnienia się. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej powinno przede wszystkim zapewniać dziecku możliwości zaspokajania potrzeb emocjonalnych, bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych w sytuacji, gdy rodzina naturalna nie jest w stanie tych potrzeb zaspokoić. Piecza zastępcza powinna: przygotować dziecko do odpowiedzialnego i samodzielnego życia oraz pokonywania trudności życiowych; wpajać prawidłowe normy funkcjonowania w społeczeństwie; podtrzymywać kontakty z rodziną i rówieśnikami. Kandydaci na rodziny zastępcze, podejmując decyzję o utworzeniu rodziny zastępczej powinni mieć świadomość czasowości opieki nad dzieckiem oraz brać pod uwagę i akceptować możliwość powrotu dziecka do rodziny biologicznej lub umieszczenia go w rodzinie adopcyjnej. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej rodziną zastępczą może zostać małżeństwo lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej. Osoby, które pełnią funkcję rodziny zastępczej powinny dawać rękojmię należytego sprawowania pieczy zastępczej; mieć pełnię władzy rodzicielskiej; wypełniać obowiązek alimentacyjny (w przypadku, gdy taki obowiązek w stosunku do nich wynika z tytułu egzekucyjnego; mieć pełną zdolność do czynności prawnych; być zdolne do sprawowania właściwej opieki nad dzieckiem, co należy potwierdzić odpowiednim zaświadczeniem lekarskim i pozytywną oceną predyspozycji i motywacji sporządzoną przez psychologa. Rodzice zastępczy powinni zapewnić dziecku odpowiednie warunki bytowe i mieszkaniowe umożliwiające dziecku zaspokajanie jego indywidualnych potrzeb, w tym:

- a) rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego,
- b) właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań,
- c) wypoczynku i organizacji czasu wolnego.

Rodzina zastępcza oraz prowadzący rodzinny dom dziecka współpracują z ośrodkiem adopcyjnym, koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

Rodziny spokrewnione - opiekę i wychowanie nad dzieckiem przejmują członkowie rodziny dziecka, będący wstępnym (dziadkowie, pradiadkowie) lub rodzeństwem, przysługują jej świadczenia finansowe na utrzymanie dziecka.

Rodziny niezawodowe - tworzone są przez małżeństwo lub osoby niepozostające w związku małżeńskim, niebędące wstępnymi lub rodzeństwem dziecka, w tym przez osoby z dalszej rodziny lub też niespokrewnione z dziećmi, przysługują jej świadczenia pieniężne na pokrycie kosztów utrzymania każdego umieszczonego w niej dziecka, w rodzinie zastępczej niezawodowej umieszcza się w tym samym czasie nie więcej niż 3 dzieci (z wyjątkiem licznego rodzeństwa).

Rodziny zawodowe tworzą małżonkowie lub osoby niepozostające w związku małżeńskim, niebędące wstępnymi lub rodzeństwem dziecka, oprócz świadczenia pieniężnego na pokrycie kosztów utrzymania

każdego umieszczonego w niej dziecka otrzymuje także wynagrodzenie z tytułu pełnienia funkcji rodziny zastępczej, w rodzinie tej umieszcza się w tym samym czasie nie więcej niż 3 dzieci (z wyjątkiem licznego rodzeństwa).

Rodzina zastępcza zawodowa może działać również, jako:

- **Rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego** przyjmuje dziecko:
 - na podstawie orzeczenia sądu;
 - w przypadku, gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną;
 - na wniosek rodziców dziecka lub innej osoby; w przypadku bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie;
- **Rodzina zastępcza zawodowa specjalistyczna** - umieszcza się w niej w szczególności dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, dzieci na podstawie art. 6 pkt 9 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz małoletnie matki z dziećmi.

Rodzinne domy dziecka - tworzą małżonkowie lub osoby niepozostające w związku małżeńskim, niebędący wstępniymi lub rodzeństwem dziecka. W tym samym czasie może w nim przebywać nie więcej niż 8 dzieci (z wyjątkiem licznego rodzeństwa).

W rodzinach zastępczych niezawodowych i zawodowych możliwe jest umieszczenie nie więcej niż 3 dzieci, natomiast w rodzinnych domach dziecka, nie więcej niż 8. Przekroczenie wskazanych limitów możliwe jest w razie konieczności umieszczenia rodzeństwa, jednak musi odbyć się to za zgodą odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka i po uzyskaniu pozytywnej opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Rodzinie zastępczej oraz prowadzącemu rodzinny dom dziecka zgodnie z obowiązującymi przepisami, na każde umieszczone dziecko, przysługuje świadczenie na pokrycie kosztów jego utrzymania, nie niższe niż kwota:

- a) 694,00 zł miesięcznie – w przypadku dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej spokrewnionej
- b) 1.052,00 zł miesięcznie – w przypadku dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej zawodowej, rodzinie zastępczej niezawodowej lub rodzinnym domu dziecka.

Ponadto, rodzinom zastępczym zawodowym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka przysługuje także wynagrodzenie.

Zgodnie z art. 39 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek mogą być wspierane przez rodziny pomocowe, które sprawują opiekę nad dzieckiem w przypadku czasowego nie sprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub rodzinny dom dziecka. Rodzinie zastępczej oraz prowadzącemu rodzinny dom dziecka na każde umieszczone dziecko w wieku do ukończenia 18 r.ż. do świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dziecka, przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego określonego w przepisach o pomocy państwa w wychowaniu dzieci zwany „dodatkiem wychowawczym” w kwocie 500,00 zł miesięcznie. Rodzinie zastępczej oraz prowadzącemu RDD na dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności przysługuje dodatek nie niższy niż kwota 211,00 zł miesięcznie na pokrycie zwiększonych kosztów utrzymania tego dziecka. Rodzinie zastępczej zawodowej na dziecko umieszczone na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich przysługuje dodatek nie niższy niż kwota 211,00 zł miesięcznie na pokrycie zwiększonych kosztów utrzymania tego dziecka. Zawodowa rodzina zastępcza otrzymuje dodatkowo miesięczne wynagrodzenie w wysokości nie niższej niż kwota 2000,00 zł miesięcznie, natomiast rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego nie mniej niż 2600,00 zł miesięcznie.

Ponadto w art. 83 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zawarto katalog świadczeń, o które może ubiegać się rodzina zastępcza lub prowadzący rodzinny dom dziecka. Rodzinie zastępczej oraz prowadzącemu rodzinny dom dziecka starosta może przyznać:

- 1) dofinansowanie do wypoczynku poza miejscem zamieszkania dziecka;
- 2) świadczenie na pokrycie:

- a) niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka –jednorazowo,
- b) kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki – jednorazowo lub okresowo.

Rodzina zastępcza niezawodowa i zawodowa może otrzymywać środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego w wysokości odpowiadającej kosztom ponoszonym przez rodzinę zastępczą niezawodową albo zawodową na czynsz, opłaty z tytułu najmu, opłaty za energię elektryczną i ciepłą, opał, wodę, gaz, odbiór nieczystości stałych i płynnych, dźwig osobowy, antenę zbiorczą, abonament telewizyjny i radiowy, usługi telekomunikacyjne oraz związanym z kosztami eksploatacji, obliczonym przez podzielenie łącznej kwoty tych kosztów przez liczbę osób zamieszkujących w tym lokalu lub domu jednorodzinnym i pomnożenie przez liczbę dzieci i osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2, umieszczonych w rodzinie zastępczej wraz z osobami tworzącymi tę rodzinę zastępczą. Środki finansowe, o których mowa powyżej, starosta jest zobowiązany przyznać rodzinie zastępczej zawodowej, w której umieszczono powyżej 3 dzieci i osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, jeżeli potrzeba przyznania tych środków zostanie potwierdzona w opinii organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Na terenie powiatu grajewskiego funkcjonują jedynie rodziny zastępcze - według stanu na dzień 31.12.2020 r. zastępczą formą opieki i wychowania objętych było 29 dzieci, umieszczonych w 16 rodzinach zastępczych, w tym:

- 1) 13 rodzin zastępczych spokrewnionych, w których przebywało 21 wychowanków,
- 2) 2 rodziny niezawodowe, w których opiekę znalazło 3 dzieci,
- 3) 1 rodzina zawodowa, w której opiekę znalazło 5 dzieci.

Tabela nr 1. Liczba rodzin zastępczych w powiecie grajewskim ogółem w latach 2018-2020 na dzień 31.12. danego roku

Typ rodziny	2018	2019	2020
spokrewnione	12	13	13
niezawodowe	4	6	2
zawodowe	1	1	1
razem rodzin zastępczych	17	20	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRIPS za lata 2018-2020.

Tabela nr 2. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych w powiecie grajewskim w latach 2018-2020 na dzień 31.12. danego roku

Typ rodziny	2018	2019	2020
spokrewnione	17	19	21
niezawodowe	4	7	3
zawodowe	5	5	5
razem dzieci w rodzinach zastępczych	26	31	29

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRIPS za lata 2018-2020.

Należy zaznaczyć, że znaczna część dzieci z powiatu grajewskiego - według stanu na 31.12.2020 r. - 14 osób przebywa obecnie w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów. Najczęstszymi przyczynami umieszczenia dzieci w rodzinach zastępczych jest: nadużywanie alkoholu przez jedno lub oboje rodziców, niepełnosprawność rodzica lub długotrwała/ciężka choroba, pobyt za granicą co najmniej jednego z rodziców, bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych.

Struktura wiekowa dzieci przebywających w rodzinach zastępczych w powiecie według stanu na dzień 31.12.2020 r. przedstawia się następująco:

Tabela nr 3. Dzieci w rodzinach zastępczych według wieku

Wiek dziecka	Ilość dzieci w rodzinach zastępczych
poniżej roku	0
od 1 do 3	2
od 4 do 6	8
od 7 do 13	10
od 14 do 17	8
od 18 do 24	1
Razem:	29

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRIPS za lata 2018-2020.

Wydatki na opiekę i wychowanie dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej ponosi powiat właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej. Ponadto od 01.01.2012 r. gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej ponosi odpowiednio wydatki w wysokości:

- 1) 10% wydatków na opiekę i wychowania dziecka - w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy;
- 2) 30% wydatków na opiekę i wychowania dziecka - w drugim roku pobytu dziecka w pieczy;
- 3) 50% wydatków na opiekę i wychowania dziecka- w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Tabela nr 4. Koszty utrzymania dzieci z terenu powiatu grajewskiego, umieszczonych w rodzinach zastępczych, ponoszone przez powiat grajewski w latach 2018 – 2020

Koszt funkcjonowania rodzin zastępczych w zł			
Rok	2018	2019	2020
Wydatki przeznaczone na utrzymanie dzieci pochodzących z terenu powiatu grajewskiego, a umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie powiatu grajewskiego i na terenie innych powiatów	430 606,00	392 423,00	411 903,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRIPS za lata 2018-2020.

V. INSTYTUCJONALNA PIECZA ZASTĘPCZA W POWIECIE GRAJEWSKIM

5.1. Formy instytucjonalnej pieczy zastępczej dzielą się na:

- placówki opiekuńczo-wychowawcze,
- regionalne placówki opiekuńczo - terapeutyczne,
- interwencyjne ośrodki preadopcyjne.

Placówkę opiekuńczo - wychowawczą prowadzi powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania na podstawie art. 190 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Dziecko, które pochodzi z powiatu grajewskiego, pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej, po wyczerpaniu możliwości znalezienia rodziny zastępczej, jest umieszczane w placówce opiekuńczo - wychowawczej. Placówka zapewnia całodobową, ciągłą lub okresową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby bytowe, rozwojowe, w tym emocjonalne, społeczne, religijne, a także zapewnia korzystanie ze świadczeń zdrowotnych i kształcenia. Całodobowy pobyt dziecka w placówce ma charakter przejściowy, do czasu powrotu dziecka do rodziny naturalnej.

PCPR realizuje postanowienia Sądu o umieszczaniu małoletnich w całodobowych placówkach opiekuńczo - wychowawczych na terenie innych powiatów. Ponadto bada sytuację socjalno-bytową rodziców biologicznych dzieci umieszczanych w całodobowych w ww. placówkach i ustala im odpłatność za pobyt dzieci w danej placówce. W placówkach opiekuńczo - wychowawczych wg stanu na dzień 31.12.2020 r. przebywało 11 dzieci, na utrzymanie dzieci w latach 2018 - 2020 r. przekazano niżej przedstawione kwoty:

Tabela nr 5. Koszty utrzymania dziecka w placówce opiekuńczo wychowawczej

Koszt utrzymania dziecka w placówce opiekuńczo – wychowawczej w zł			
Rok	2018	2019	2020
Łączne roczne wydatki powiatu grajewskiego na utrzymanie dzieci w placówkach opiekuńczo - wychowawczych	641 987,00	632 318,00	584 436,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRIPS za lata 2018-2020.

Należy stwierdzić, że koszt opieki rodzinnej w przeliczeniu na 1 wychowanka, jest znacznie niższy niż opieki instytucjonalnej, nie mówiąc o niepodważalnej przewadze opieki rodzinnej, jeżeli chodzi o lepsze warunki prawidłowego rozwoju i wychowania dzieci. Z tych dwóch względów należy wspierać i rozwijać wszelkie formy rodzicielstwa zastępczego. Aby zrealizować takie założenie konieczne jest pozyskiwanie kandydatów na rodziny zastępcze i na prowadzących rodzinne domy dziecka, a jednocześnie zapewnienie im korzystnych warunków do podjęcia opieki. Należy jednocześnie zapewnić środki finansowe na utworzenie kolejnych rodzin zastępczych niezawodowych, zawodowych i rodzinnych domów dziecka.

5.2. Formy kontynuowania opieki nad pełnoletnimi wychowankami.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz. U. 2020 poz. 821 z późn. zm.) określa zasady, na jakich udzielana jest pomoc w usamodzielnianiu pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej. Osoba usamodzielniana w rozumieniu ustawy z dnia 09 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej to osoba, która:

- ✓ opuszcza rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną po osiągnięciu pełnoletności lub
- ✓ której pobyt w rodzinnej pieczy zastępczej ustał na skutek śmierci osób tworzących rodzinną pieczę zastępczą lub osoby prowadzącej rodzinny dom dziecka, w okresie 6 miesięcy przed osiągnięciem przez tę osobę pełnoletności.

Ustawa przewiduje kilka form wsparcia osób usamodzielnianych, jeżeli uprzednio ich umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu. Do wspomnianych form wsparcia należą:

a) przyznanie pomocy na:

- kontynuowanie nauki,
- usamodzielnienie,
- zagospodarowanie,

b) udzielenie pomocy w uzyskaniu:

- odpowiednich warunków mieszkaniowych,
- zatrudnienia,

c) zapewnia się pomoc prawną i psychologiczną.

Wymaga podkreślenia, że ww. pomoc nie przysługuje, jeżeli osoba usamodzielniana przebywa w domu pomocy społecznej albo w placówce zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym lub przewlekle chorym lub otrzymuje pomoc dla osób usamodzielnianych w rozumieniu przepisów ustawy o pomocy społecznej. Przyznawanie pomocy, o której mowa, należy do zadań powiatu. Pomoc przyznawana jest lub udzielana nie z urzędu, a jedynie na wniosek osoby usamodzielnianej. Pomoc na kontynuowanie nauki, na usamodzielnienie oraz na zagospodarowanie jest przyznawana osobie usamodzielnianej, która przebywała w pieczy zastępczej przez okres, co najmniej:

- 3 lat - w przypadku osoby usamodzielnianej opuszczającej rodzinę zastępczą spokrewnioną;
- 1 roku - w przypadku osoby usamodzielnianej opuszczającej rodzinę zastępczą niezawodową, rodzinę zastępczą zawodową, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo - terapeutyczną.

Warunkiem przyznania pomocy na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie jest złożenie wniosku oraz posiadanie zatwierdzonego indywidualnego programu usamodzielnienia, określającego w szczególności:

- zakres współdziałania osoby usamodzielnianej z opiekunem usamodzielnienia,

- sposób uzyskania przez osobę usamodzielnianą wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych, pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz w podjęciu przez osobę usamodzielnianą zatrudnienia.

Indywidualny program usamodzielnienia jest opracowywany przez osobę usamodzielnianą wspólnie z opiekunem usamodzielnienia lub koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, co najmniej na miesiąc przed osiągnięciem przez osobę usamodzielnianą pełnoletności, a następnie jest zatwierdzany przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie.

Pomoc na kontynuowanie nauki przyznawana jest wówczas, gdy osoba usamodzielniana kontynuuje naukę:

- w szkole,
- w zakładzie kształcenia nauczycieli,
- w uczelni,
- na kursach, jeśli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia,
- u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego.

Pomoc przyznaje się na czas nauki, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez osobę usamodzielnianą 25 roku życia. Wysokość pomocy wynosi w tym wypadku nie mniej niż 526,00 zł miesięcznie i przysługuje ona zasadniczo w czasie trwania odpowiednio roku szkolnego, roku akademickiego, kursu albo przygotowania zawodowego.

W określonych w ustawie przypadkach pomoc na kontynuowanie nauki bądź nie przysługuje, bądź - już przyznana - może zostać zawieszona. Pomoc ta nie przysługuje w przypadku, gdy osoba usamodzielniana:

- a) kontynuuje naukę w szkole ponadgimnazjalnej lub uczelni, która zapewnia nieodpłatną naukę i nieodpłatne pełne utrzymanie,
- b) bez uzasadnionych powodów zmieniła trzykrotnie, na tym samym poziomie kształcenia, szkołę, zakład kształcenia nauczycieli lub uczelnię, kurs lub przygotowanie do wykonywania zawodu,
- c) została umieszczona w zakładzie karnym.

Pomoc na usamodzielnienie zostaje przyznana, o ile dochód miesięczny osoby usamodzielnianej nie przekracza 1200 zł. W sytuacji, gdy osiągnięty dochód jest większy, przyznanie pomocy jest fakultatywne - konkretnie zaś uzależnione od sytuacji mieszkaniowej, dochodowej, majątkowej lub osobistej.

Wielkość pomocy na usamodzielnienie wynosi:

- a) w przypadku osoby usamodzielnianej opuszczającej rodzinę zastępczą spokrewnioną – nie mniej niż 3470,00 zł, jeżeli przebywała w pieczy zastępczej przez okres, co najmniej 3 lat;
- b) w przypadku osoby usamodzielnianej opuszczającej rodzinę zastępczą niezawodową, rodzinę zastępczą zawodową, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-wychowawczą:
 - nie mniej niż 6939,00 zł, – jeżeli przebywała w pieczy zastępczej przez okres powyżej 3 lat,
 - nie mniej niż 3470,00 zł, – jeżeli przebywała w pieczy zastępczej przez okres od 2 do 3 lat,
 - nie mniej niż 1735,00 zł, – jeżeli przebywała w pieczy zastępczej przez okres poniżej 2 lat,nie krócej jednak niż przez okres roku.

Pomoc na zagospodarowanie - przyznanie uzależnione jest od miesięcznego dochodu osoby usamodzielnianej. Wysokość dochodu uprawniająca do pomocy i sposób jej określania są w tym wypadku takie same, jak w przypadku pomocy na usamodzielnienie. Pomoc na zagospodarowanie jest wypłacana jednorazowo, nie później niż do ukończenia przez osobę usamodzielnianą 26 roku życia. Pomoc oferowana jest w kwocie nie niższej niż 1577,00 zł, a w przypadku osoby legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności w wysokości nie niższej niż 3154,00 zł. Pomoc na zagospodarowanie może być przyznana w formie rzeczowej.

W powiecie grajewskim pomoc w procesie usamodzielnienia udzielana była pełnoletnim wychowankom opuszczającym placówki opiekuńczo - wychowawcze oraz pełnoletnim wychowankom opuszczającym rodziny zastępcze. Udzieloną pomoc dla wychowanków opuszczających zastępcze formy opieki, w tym wysokość oraz formę udzielanej pomocy przedstawia tabela nr 6.

Tabela nr 6. Koszty poniesione przez powiat grajewski na usamodzielniających się wychowanków opuszczających zastępcze formy opieki w latach 2018 – 2020

ROK	2018		2019		2020	
	placówki opiekuńczo - wychowawcze	rodziny zastępcze	placówki opiekuńczo - wychowawcze	rodziny zastępcze	placówki opiekuńczo - wychowawcze	rodziny zastępcze
pomoc na kontynuowanie nauki	12 846,00	35 002,00	15 833,00	24 345,00	15 254,00	16 747,00
pomoc na usamodzielnienie	15 613,00	0	0	17 348,00	6 939,00	31 226,00
pomoc rzeczowa na zagospodarowanie	6 231,00	0	0	1 577,00	1 577,00	6 308,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRIPS za lata 2018-2020.

VI. CELE PROGRAMU

Cel główny: stworzenie warunków dla skutecznego rozwoju systemu pieczy zastępczej z ukierunkowaniem na rodzinne jej formy.

Cele szczegółowe:

- 1) rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej w powiecie grajewskim;
- 2) zapewnienie profesjonalnego wsparcia rodzinom i rodzinnym formom pieczy zastępczej w wypełnianiu ich funkcji;
- 3) tworzenie stosownie do potrzeb i możliwości powiatu rodzinnych domów dziecka;
- 4) pomoc w usamodzielnianiu wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych;
- 5) zwiększanie liczby rodzin zastępczych zawodowych w ramach limitu.

VII. ZADANIA

1. Cel szczegółowy: rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej w powiecie grajewskim				
	Zadania do realizacji	Realizatorzy	Termin realizacji	Mierniki realizacji celów
1.1.	Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego poprzez: -rozpowszechnianie ulotek informacyjnych, plakatów, artykuły i ogłoszenia w lokalnej prasie, publikacja ogłoszeń i informacji na stronie internetowej	PCPR	Zadania ciągłe	Liczba rozpowszechnionych ulotek informacyjnych, plakatów, artykułów, ogłoszeń w lokalnej prasie, publikacji ogłoszeń i informacji na stronie internetowej, liczba przekazanych informacji
1.2.	Prowadzenie naboru kandydatów na rodziny zastępcze, diagnozowanie kandydatów, organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz dla kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego	PCPR	Zadanie ciągłe	Liczba zamieszczonych ogłoszeń, liczba pozyskanych kandydatów, liczba nowych rodzin, liczba kandydatów którzy otrzymali kwalifikacje do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, liczba diagnoz, liczba szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej lub niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka, liczba

				kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego
1.3.	Współpraca z Sądem w zakresie rodzicielstwa zastępczego	PCPR Sąd Rejonowy w Grajewie	Zadanie ciągłe	Informacje na temat współpracy w aktach, liczba sporządzonych ocen rodzin zastępczych, ocen sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej, liczba sporządzonych innych opinii, protokołów, liczba przekazanych rejestrów rodzin
2.	Cel szczegółowy: zapewnienie profesjonalnego wsparcia rodzinom i rodzinnym formom pieczy zastępczej w wypełnianiu ich funkcji			
	Zadania do realizacji	Realizatorzy	Termin realizacji	Mierniki realizacji celów
2.1.	Zapewnienie pomocy i wsparcia rodzinom zastępczym w formie: utworzenia i prowadzenia grup wsparcia, poradnictwa specjalistycznego i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	PCPR PP-P	Zadanie ciągłe	Liczba utworzonych grup wsparcia, liczba rodziców uczestniczących w grupie wsparcia, liczba odbytych spotkań grupy wsparcia, liczba udzielonych porad specjalistycznych i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieciom oraz dzieciom umieszczonym w pieczy zastępczej, liczba rodzin objętych poradnictwem, pomocą
2.2.	Wspieranie rodzin zastępczych przez koordynatora (1 koordynator na 15 rodzin zastępczych)	PCPR	Zadanie ciągłe	Liczba rodzin zastępczych objętych opieką koordynatora, liczba odbytych wizyt
2.3.	Zatrudnienie zgodnie z ustawą osoby zajmującej się opieką i wychowaniem oraz osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarczych	PCPR	Zadanie ciągłe	Liczba osób zatrudnionych do opieki i wychowania oraz osób do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich
2.4.	Organizowanie dla rodzin zastępczych pomocy wolontariuszy	PCPR	Stosownie do potrzeb	Liczba wolontariuszy, liczba rodzin zastępczych korzystających z pomocy wolontariuszy
2.5.	Wspieranie finansowe rodzin zastępczych	PCPR	Zadanie ciągłe	Kwota wydatkowanych środków finansowych, decyzje administracyjne przyznające pomoc, listy wypłat, noty księgowe
2.6.	Udzielanie wsparcia rodzinom zastępczym poprzez rodziny pomocowe	PCPR	Zgodnie z potrzebami	Liczba rodzin pomocowych, liczba rodzin zastępczych korzystających z pomocy poprzez rodziny pomocowe
3.	Cel szczegółowy: tworzenie stosownie do potrzeb i możliwości powiatu rodzinnych domów dziecka;			
	Zadania do realizacji	Realizatorzy	Termin realizacji	Mierniki realizacji celów
3.1.	Przekształcanie rodzin zastępczych wielodzietnych w rodzinne domy dziecka	PCPR	Lata 2021-2023	Liczba rodzinnych domów dziecka
3.2.	Zatrudnienie osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi	PCPR	Zadanie ciągłe	Liczba osób zatrudnionych osób do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi, liczba rodzin zastępczych korzystających z pomocy osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki

4.	Cel szczegółowy: pomoc w usamodzielnianiu wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych;			
	Zadania do realizacji	Realizatorzy	Termin Realizacji	Mierniki realizacji celów
4.1.	Tworzenie i realizacja programów usamodzielnienia	PCPR, rodzina zastępcza, placówka opiekuńczo-wychowawcza	Zadanie ciągłe	Liczba utworzonych i realizowanych programów usamodzielnienia, liczba wychowanków korzystających z pomocy
4.2.	Wsparcie dla osób usamodzielnianych (pomoc psychologiczna, pedagogiczna, prawna)	PCPR	Zadanie ciągłe	Liczba osób usamodzielnianych korzystających z pomocy psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, liczba sporządzanych pism do burmistrzów/wójtów w celu pozyskania mieszkania z zasobów gminy
4.3.	Wsparcie finansowe, rzeczowe osób usamodzielnianych, praca socjalna	PCPR	Zadanie ciągłe	Kwota wydatkowanych środków finansowych, decyzje administracyjne przyznające pomoc, listy wypłat
5.	Cel szczegółowy: zwiększanie liczby rodzin zastępczych zawodowych w ramach limitu;			
	Zadania do realizacji	Realizatorzy	Termin realizacji	Mierniki realizacji celów
5.1.	Zawarcie umów z rodzinami zastępczymi oraz kandydatami na rodziny zastępcze	PCPR	Zadanie ciągłe	Liczba zawartych umów z rodzinami zastępczymi oraz kandydatami na rodziny zastępcze

VIII. LIMIT ZAWODOWYCH RODZIN ZASTĘPCZYCH W LATACH 2021-2023

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nie określa ani minimum ani maksimum limitu nowych rodzin zawodowych. Jednakże biorąc pod uwagę przede wszystkim dobro dzieci, pozbawionych opieki rodziców własnych, należy limit ten dostosować do potrzeb zapewnienia profesjonalnej opieki, jak również do możliwości finansowych powiatu. Trzyletnie planowanie zawierania umów daje możliwość długofalowych działań dotyczących rozwoju pieczy zastępczej zawodowej w powiecie grajewskim.

	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
Liczba zawodowych rodzin zastępczych	1	1	1

IX. ZAKŁADANE REZULTATY REALIZACJI PROGRAMU

1. Zwiększenie świadomości społeczności lokalnej odnośnie wartości rodziny poprzez podejmowanie działań profilaktycznych i promujących wartości rodzinne.

2. Postrzeganie rodzin zastępczych jako „wspierających” system pomocy rodzinie przeżywającej trudności opiekuńczo - wychowawcze.

3. Wzrost liczby rodzin zastępczych niezawodowych i zawodowych.

4. Pozyskanie, diagnoza i szkolenie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka.

5. Wzmocnienie funkcji rodzin zastępczych poprzez:

- wsparcie koordynatorów,
- poradnictwo specjalistyczne,
- udział w szkoleniach,
- wsparcie finansowe, zgodnie z obowiązującymi przepisami.

6. Kompleksowe wsparcie osób usamodzielnianych opuszczających zastępcze formy opieki.

7. Zmniejszenie liczby dzieci umieszczanych w instytucjonalnej pieczy zastępczej.
8. Poznanie i wdrażanie dobrych rozwiązań w obszarze pomocy dziecku i rodzinie na terenie powiatu grajewskiego.

X. ZAGROŻENIA DLA REALIZACJI DZIAŁAŃ UJĘTYCH W PROGRAMIE

1. Niewystarczająca ilość środków finansowych przeznaczonych na rozwój pieczy zastępczej.
2. Utrudniony proces regulowania sytuacji prawnej dziecka.
3. Niewystarczająca liczba kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych.
4. Brak kandydatów na przyjęcie do rodzinnej pieczy zastępczej dzieci niepełnosprawnych, z zaburzeniami zachowania lub nastolatków.
5. Trudności we współpracy z innymi instytucjami zaangażowanymi w pomoc dziecku i rodzinie.
6. Utrudnianie przez naturalnych rodziców procesu przysposobienia dziecka.
7. Brak współpracy usamodzielniających się wychowanków zastępczych form opieki w procesie usamodzielnienia (nierealizowanie indywidualnych programów usamodzielnienia).

XI. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

- z budżetu Powiatu Grajewskiego;
- z budżetów innych powiatów;
- z budżetu Państwa (Ministra właściwego do spraw rodziny);
- z budżetów samorządów gminy, zgodnie z art. 191 ust. 8 ustawy;
- z budżetów powiatowych, zgodnie z art. 191 ust 4 ustawy;
- z odpłatności rodziców biologicznych;
- z funduszy Unii Europejskiej;
- z programów i konkursów krajowych, lub budżetu państwa;
- z dotacji i środków pochodzących z innych źródeł.

XII. BENEFICJENCI PROGRAMU

1. Dzieci przebywające w pieczy zastępczej.
2. Rodziny zastępcze.
3. Rodzice naturalni dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.
4. Osoby usamodzielniane.
5. Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz kandydaci do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo - wychowawczej typu rodzinnego.
6. Rodziny pomocowe sprawujące czasową opiekę nad dzieckiem pozbawionym opieki rodziców.
7. Kierownictwo i wychowawcy placówek.

XIII. REALIZATORZY PROGRAMU

- Koordynatorem Programu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grajewie przy współpracy:
- Rodzin zastępczych;

- Rodzin pomocowych;
- Placówek opiekuńczo-wychowawczych;
- Miejskich i Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej;
- Policji;
- Sędziów i Kuratorów Sądu Rejonowego Wydziału Rodzinnego;
- Organizacji pozarządowych, Kościołów i związków wyznaniowych.

XIV. MONITORING I EWALUACJA PROGRAMU

Monitoring programu będzie polegał na zbieraniu danych dotyczących zrealizowanych zadań w ramach programu od podmiotów zaangażowanych w realizację, przez koordynatora programu: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grajewie, w celu oceny czy program osiąga założone cele. Ocena realizacji poszczególnych działań Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2021 - 2023 obejmuje okres roczny.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grajewie sporządzi zbiorczą informację z realizacji Programu i będzie co roku przedkładał ją Zarządowi Powiatu i Radzie Powiatu w Grajewie w terminie **do dnia 30 kwietnia** każdego roku.

Program ma charakter otwarty i będzie podlegał ewaluacji w zależności od pojawiających się potrzeb i możliwości finansowych powiatu w zakresie rozwoju pieczy zastępczej.